

## سخن مرحوم نائینی

۱. مرحوم نائینی، در ما نحن فیه، هر نوع استخدام را رد می‌کنند و می‌فرمایند استخدام در این بحث فرض ندارد. استدلال ایشان آن است که:

الف) استخدام در جایی است که عام دارای دو معنی باشد، عمومیت (حقیقی) لبعض الافراد (مجازی)  
ب) مطابق نظر مدعیان استخدام؛ عام در جمله اول (المطقات یتربصن) در معنای حقیقی استعمال شده است و در جمله دوم تخصیص خورده است و به معنای مطلقات رجعی (معنای مجازی) استعمال شده است.

ج) اما مسئله آن است که عام در جمله دوم اگرچه تخصیص خورده است، ولی (طبق مبنای ایشان در بحث تخصیص)، تخصیص مجاز نیست.

پس: در جمله دوم (بعولتهن احق بردهن)، ضمیر به عام برمی‌گردد و استعمال عام در آن، استعمال در معنای حقیقی است اگرچه اراده جدی از آن، لبعض الافراد است.

«ان لزوم الاستخدام فی ناحیه الضمیر کأن یراد بالمطلقات فی الآیة المبارکة معناها العام و بالضمیر الراجع إليها خصوص الرجعیات منها انما یتنی علی ان یراد بالعام المخصص مجازاً لأنه علی ذلک یراد للعام معنیان أحدهما معنی حقیقی و هو جمیع ما یصلح ان ینطبق علیه مدخول أداة العموم و ثانيهما معنی مجازی و هو الباقی من افراد بعد تخصیصه فإذا أريد بالعام معناه الحقیقی و بالضمیر الراجع إليه معناه المجازی لزم الاستخدام و اما إذا قلنا بان تخصیص العام لا یرتفع کونه مجازاً کما هو الصحيح فلا یراد بالعام الا معنی واحد حقیقی و لیس له معنی آخر حقیقی أو مجازی لیراد بالضمیر الراجع إليه معنی مغایر لما أريد من نفسه لیلزم الاستخدام فی الکلام»<sup>۱</sup>

۲. مرحوم خویی در اشکال بر استاد خود می‌نویسد:

«لا یذهب علیک ان تخصیص العام و ان لم یرتفع کونه مجازاً إلا ان ظاهر الکلام هو اتحاد المراد من الضمیر و ما یرجع إليه فإرادة جمیع الافراد من العام و إرادة بعضها من الضمیر الراجع إليه خلاف الظاهر»<sup>۲</sup>

توضیح:

۱. اگرچه تخصیص مجاز نیست

۱. اجود التقریرات، ج ۱، ص ۴۹۱

۲. همان، پاورقی



۲. ولی ظاهر کلام آن است که مراد جدی از ضمیر همان است که مراد جدی از مرجع است

۳. و استخدام هم به این معنی است که مراد جدی از ضمیر غیر از مراد جدی از عام باشد.

ما می‌گوییم:

به نظر می‌رسد اشکال مرحوم نائینی (و به تبع جواب مرحوم خوئی) مبتنی بر یک مطلب باطل است.

الف) ماحصل فرمایش مرحوم نائینی آن است که «تخصیص عام»، مستلزم مجاز نیست و از این مطلب نتیجه می‌گیرند که «استخدام» در ما نحن فیه فرض ندارد.

ب) در حالیکه اگر ما قائل به استخدام شویم، اصلاً قائل به تخصیص نشده‌ایم تا بخواهیم از «تخصیص مجاز نیست»، استفاده کنیم که در آن معنای مجازی لحاظ نشده است.

به عبارت دیگر: اگر کسی در ما نحن فیه قائل به استخدام شود می‌گوید: «المطلقات» دارای دو معنی است: معنای حقیقی (همه افراد) و معنای مجازی (بعض افراد) و هرگونه استعمال لفظ عام در بعضی افراد، استعمال مجازی است.

حال:

اگر لفظ در ابتدا (المطلقات یتربصن)، در معنای عموم به کار رفت (استعمال معنای حقیقی) ولی ضمیر راجع به آن، به معنای دوم ارجاع داد (معنای مجازی)، در این صورت «استخدام» شکل گرفته است.

پس:

اصل از «نفی مجاز بودن تخصیص»، نمی‌توان «عدم استخدام» را استفاده کرد.

